

Громоздова Лариса Василівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри регіоналістики і туризму*

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Громоздова Лариса Васильевна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры регионалистики и туризма*

ГБУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

Hromozdova Larysa

Candidate of Economical Sciences,

Associate Professor of the Department of Regional Studies and Tourism

SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

Черевко Дмитро Радійович

старший викладач кафедри регіоналістики і туризму

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Черевко Дмитрий Радиевич

старший преподаватель кафедры регионалистики и туризма

ГБУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

Cherevko Dmytro

Senior Lecturer of the Department of Regional Studies and Tourism

SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

DOI: 10.25313/2520-2294-2020-1-5602

**ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО
ЄВРО-УКРАЇНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ**

**ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ТРАНСГРАНИЧНОГО
ЕВРО-УКРАИНСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА
ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ**

**HISTORY OF THE DEVELOPMENT
OF THE CROSS-BORDER EURO-UKRAINE
COOPERATION OF THE WESTERN REGIONS OF UKRAINE**

Анотація. У статті досліджена історія розвитку транскордонного співробітництва західних регіонів з країнами сусідніх держав України. Охарактеризовано потенціал розвитку україно-європейських відносин на основі вивчення досвіду та історії розвитку транскордонного співробітництва західних регіонів з країнами сусідніх держав України. У хронологічному порядку викладені основні вехи розвитку транскордонного співробітництва західних областей України: Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької, Волинської. Саме у цих областях автори бачить значний і мало витратний потенціал транскордонного співробітництва. Теоретичну основу дослідження представляє великий обсяг наукової та довідкової інформації, присвяченої проблемам розвитку європейських інтеграційних процесів та інструментам розвитку прикордонних регіонів. В дослідженні використані методи аналізу, синтезу, метод переходу від абстрактного до конкретного. У статті запропонована ідея кластерного транскордонного регіонального співробітництва та представлені

концептуальні основи формування моделі транскордонного регіонального ринкового кластеру прикордонних регіонів України та Європи як інструменту сучасного управління міжнародними ринковими відносинами. В статті наведена позиція, пріоритетами створення транскордонних кластерів повинно стати: по-перше, сталий розвиток регіонів прилеглих прикордонних територій, такий, що передбачає збереження екології навколишнього середовища для майбутніх поколінь, по-друге, вихід ініціативи кластеризації від органів місцевого самоврядування та територіальних громад.

Ключові слова: інтеграція, транскордонне співробітництво, західна область, економічний розвиток, україно-європейські відносини.

Аннотація. В статье исследована история развития трансграничного сотрудничества западных регионов со странами соседних государств Украины. Охарактеризован потенциал развития украинско-европейских отношений на основе изучения опыта и истории развития трансграничного сотрудничества западных регионов со странами соседних государств Украины. В хронологическом порядке изложены основные вехи развития трансграничного сотрудничества западных областей Украины: Львовской, Ивано-Франковской, Закарпатской, Черновецкой, Волынской. Именно в этих областях авторы видят значительный и мало затратный потенциал трансграничного сотрудничества. Теоретическую основу исследования представляет большой объем научной и справочной информации, посвященной проблемам развития европейских интеграционных процессов и инструментам развития приграничных регионов. В ходе исследования использовались методы анализа, синтеза, метод перехода от абстрактного к конкретному. В статье предложена идея кластерного трансграничного регионального сотрудничества и представлены концептуальные основы формирования модели трансграничного регионального рыночного кластера приграничных регионов Украины и Европы как инструмента современного управления международными рыночными отношениями. В статье обоснована позиция, что приоритетами создания трансграничных кластеров должно стать: во-первых, устойчивое развитие регионов прилегающих пограничных территорий, которое предполагает сохранение экологии окружающей среды для будущих поколений, во-вторых, выход инициативы кластеризации от органов местного самоуправления и территориальных общин.

Ключевые слова: интеграция, трансграничное сотрудничество, западная область, экономическое развитие, украинско-европейские отношения.

Summary. The article explores the history of the development of cross-border cooperation of the western regions with countries of neighboring states of Ukraine. The development potential of Ukrainian-European relations is described on the basis of studying the experience and history of the development of cross-border cooperation between the western regions and the countries of neighboring Ukraine. The chronological order outlines the major milestones in the development of cross-border cooperation in the western regions of Ukraine: Lviv, Ivano-Frankivsk, Transcarpathian, Chernivtsi, Volyn. It is in these areas that the authors see the considerable and low-cost potential of cross-border cooperation. The theoretical basis of the study is a large amount of scientific and background information on the problems of development of European integration processes and development tools of border regions. In the course of the study, methods of analysis, synthesis, and the method of transition from abstract to concrete were used. The article proposes the idea of cluster cross-border regional cooperation and presents the conceptual basis for the formation of a model of a cross-border regional market cluster of the border regions of Ukraine and Europe as a tool for modern management of international market relations. The article substantiates the position that the priorities for creating cross-border clusters should be: firstly, the sustainable development of the regions of adjacent border territories, which involves preserving the environmental ecology for future generations, and secondly, the withdrawal of the clustering initiative from local governments and territorial communities.

Key words: integration, cross-border cooperation, the western region, economic development, Ukrainian and European relations.

Постановка проблеми. Історія розвитку транскордонного співробітництва західних регіонів з країнами сусідніх держав України має коріння у той історичній епосі ділового економічного співтовариства, яке існувало на територіях ще за часів Радянського Союзу і, з набуттям Україною незалежності та з вибором курсу на європейську інтеграцію, почало набувати інноваційних демократичних форм.

Аналіз досліджень і публікації. Серед науковців, які вивчали переваги та недоліки різних видів транскордонного співробітництва, зокрема, формування кластерів на суміжних територіях різних країн, слід відзначити таких економістів, як Куровська-Піш Ю. [7], (2016), Перкман М. [9], (2007), Геннінг М. [5], (2010), Мудиссон Ю. [5], (2010), Нільсон М. [5], (2010), Розенфельд С. [8], (2000). Вони досліджували

питання ринкової співпраці та комерційної складової транскордонних регіональних відносин.

Формування цілей статті (постановка завдання).

Метою статті є визначення, на основі дослідження історичного досвіду, потенціалу розвитку україно-європейських транскордонних відносин.

Виклад основного матеріалу. На стадії зародження, транскордонне співробітництво західних областей України з регіонами сусідніх держав будувалося на основах так званої народної демократії, коли економіко-правові аспекти взаємовідносин суб'єктів були сформовані слабо, документообіг не відповідав європейським стандартам.

З 2000 року почалася активна робота між Урядами прикордонних держав з покращення економіко-правового базису. Це були питання: зі страхування життя жителів прикордонних територій, маятникової трудової міграції, часових нормативів перебування у приграничних регіонах сусідніх країн та ін. В результаті такої роботи з'явилася Постанова Європейського парламенту та Ради ЄС від 20 грудня 2006 року (Regulation(ЕС)No1931/2006), що встановлює правила місцевого прикордонного руху через зовнішні сухопутні кордони держав-членів та вносить зміни до положень Шенгенської конвенції. В той час найбільш актуальним було вирішення специфіки ділового приграничного руху між Україною та Польщею, тому саме Уряди цих країн були найбільш продуктивними в розробці міжнародної документації з регулювання ділового прикордонного руху, зокрема, сторонами було узгоджено ширину прикордонної зони у межах Регламенту ЄС № 1931/2006 (за формулою «30+») [4, с. 104]. Результатом сумісної роботи Урядів України та Польщі є поява Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху від 28 березня 2008 року, а також українсько-польської Декларації про зобов'язання сторін докласти усіх зусиль для зміни положень Регламенту ЄС № 1931/2006, що підписана в м. Київ в грудні 2008 року.

На виконання європейської конвенції з'являється ряд документів щодо дружніх відносин та добросусідства між Україною та найближчими сусідніми країнами ЄС, серед яких [4, с. 106]:

- Договір про основи добросусідства та співробітництво між Україною та Угорською Республікою від 6.12.1991 року;
- Угода про добросусідські відносини та співробітництво між Республікою Польща та Україною від 18.05 1992 року;
- Договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною та Словацькою Республікою від 29.06.1993 року;

- Договір про відносини добросусідства та співробітництво між Україною та Румунією від 2.06.1997 року;

В Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» (від 24.06.1997 р.) визначені загальні правові підстави для участі у транскордонному співробітництві місцевих територіальних громад або властей, що є логічним продовженням європейської конвенції (1980 р.) «Про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями».

На базі цих нормативних документів був розроблений Закон України « Про транскордонне співробітництво » від 24. 06. 2004 року.

Саме в той час розроблені сучасні методології з розробки концепцій розвитку транскордонного співробітництва. Завдяки трудам П'ясецької -Устич С. В. та Роман С. П., Динис Г. Г. з'явилася методичне забезпечення процесів кластеризації [4]. В цей період з'явилися нові технології визначення ризиків транскордонних торговельних відносин, що будуються на високо наукомісткому економіко-математичному моделюванні за допомогою кривих Гаусса, технологій еліптичного розсіювання та ін. Почала провадитися робота з гармонізації національного законодавства з механізмом міжнародного регулювання транскордонних відносин.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства в 2009 році розробило Проект Концепції національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів. С цього моменту створення кластерів включається в зміст регіональних стратегій соціально- економічного розвитку, у тому числі в стратегії розвитку західних областей України. Однак, за минулі 10 років регіональна кластеризація не набула розвитку та розповсюдження.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1838-р від 15.09.2010 року було схвалено Концепція Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 років, у результаті чого з'являється Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 роки та ряд інших документів.

Ці установчі документи є спрямованими на активізацію розвитку соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між регіонами і народами транскордонного співробітництва. Практичної формою досягнення економічного успіху при реалізації цих програм повинні стати кластерні утворення. Кластеризація має бути розповсюдженим методом підвищення ефективності управління територією: саме кластерний транскордонний підхід вважається таким, що

здатен забезпечити економічний розвиток регіонів, у тому числі і західних областей України.

Отримання Україною безвізового режиму стало ще одним кроком на шляху розвитку та підвищення ефективності економічних взаємовідносин між прикордонними регіонами по обидві сторони від границі, як для Української сторони, так і для країн – членів ЄС.

Проведений аналіз історичного розвитку довгострокової ділової економічної співдружності в прикордонних західних територіях між Україною та суміжними регіонами країн ЄС, свідчить на користь впровадженню концепції кластерного транскордонного регіонального співробітництва.

Кластерне транскордонне співробітництво, у випадку його впровадження обіцяє бути важливим інструментом розвитку західних областей України, підвищує їх конкурентоспроможність. Імперативи транскордонного співробітництва визначені в Угоді про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншого (Розділ V. Глава 27). Зокрема, Угода підкреслює важливість «посилення співробітництва шляхом створення сприятливої законодавчої бази, підтримки та розбудови потенціалу для розвитку, а також зміцнення транскордонних та регіональних економічних зв'язків». Крім того, «...сторони посилюють та заохочують розвиток таких компонентів транскордонного та регіонального співробітництва, як транспорт, енергетика, комунікаційні мережі, культура, освіта, туризм, охорона здоров'я та інші сфери».

Як визначено Європейською комісією у 2019 році, транскордонне співробітництво охоплює всі сфери функціонування регіонів: економічну, соціальну, науково-технічну, екологічну, культурну [2].

Аналіз тенденцій розвитку україно-європейських відносин указує на те, що вони переживають переродження, модернізацію і трансформацію у сфері ділової економічної співдружності, перебудовується механізм міжнародних відносин, який зараз перебуває в стані інституціональної та структурної кризи. Назріла необхідність переформатування існуючого механізму таким чином, щоб зникли цивілізаційні протистояння та ескалація боротьби за ресурси в економічних системах як на державному так і на регіональному рівнях. Для локальних регіональних ринків західних регіонів України раціональним є створення універсального європейського простору з комфортними і чесними умовами ігри для усіх партнерів ділової ринкової співдружності.

Аналіз складових регіонального менеджменту вказує на необхідність змін формату економічних взаємовідносин регіонів що розташовані на прикордонних територіях між Україною і країнами — членами ЄС (див. табл. 1). В якості інноваційного інструментарію розвитку прикордонних західних територій фахівцями пропонується використання кластерних технологій транскордонного міжрегіонального співробітництва.

Місцеві органи влади повинні координувати проекти регіонального розвитку, що розроблені для сучасних форматів транскордонного співробітництва.

Сучасні пріоритети транскордонного співробітництва, що провадиться з ініціатив новостворених об'єднаних територіальних громад та органів місцевого самоврядування в західних регіонах України, полягають у наступному [4]:

– демократизація транскордонного співробітництва: подання ініціатив щодо розвитку транскордонного співробітництва з рівня місцевого самоуправління та місцевих громад;

Таблиця 1

Регіони — потенційні партнери євро-українського транскордонного кластерного співробітництва західних областей України

Області України	Країни, що мають спільний кордон з Україною	Регіони країн ЄС, що мають спільні кордони з Україною
Львівська	1. Польща	1. Підкарпатське воєводство Люблінське воєводство
Івано-Франківська	1. Румунія	1. Повіт Марамуреш
Закарпатська	1. Угорщина 2. Словаччина 3. Польща 4. Румунія	1. Медьє Саболч-Сатмар-Берег 2. Пряшівський край Кошицький край 3. Підкарпатське воєводство 4. Повіт Сату-Маре Повіт Марамуреш
Чернівецька	1. Румунія	1. Повіт Ботошань Повіт Марамуреш Повіт Сучава

Джерело: розроблено авторами на основі <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

- підвищення активності процесів транскордонного співробітництва;
- дотримання Цілей Розвитку ООН: впровадження концепції сталого розвитку західних регіонів України;
- активізація зовнішньоекономічної діяльності для усіх суб'єктів транскордонного співробітництва;
- зниження маятникової трудової міграції та створення умов для ринку праці місцевого населення;
- поповнення місцевих бюджетів та викоренення митної корупції;
- розвиток усіх форм міжнародного лізингу та інших орендних відносин;
- створення привабливого інвестиційного клімату;
- підвищення якості життя населення прикордонних територій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Останні 10 років ХХІ століття ознаменувались появою Цілей розвитку ООН, Паризьким протоколом, в Україні з'явився безвіз, з'явилися оптимістичні прогнози щодо настання Миру. Усі ці явища наповнюють ідеологію транскордонного співробітництва іншим оновленим змістом: ринкова конкурентоздатність (на яку орієнтує теорія м. Портера), але ні будь якою

ціною, а тільки в умовах збереження екології для майбутніх поколінь, забезпечення сталого регіонального розвитку, євроінтеграційних тенденцій, подолання проблем продовольчої безпеки, негативів від глобального потеплення, гендерної рівності, побудови мирного життя з покращенням життєвого рівня населення. Регіони з обох боків кордонів мають аналогічні проблеми і створюючи зони економічної співдружності та добросусідства, мають вигравш від взаємодії друг з другом та поширюють цей позитив і на більш віддалені території [4].

Одним з потенціалів економічного сталого розвитку та прискорення євроінтеграції у теперішній час може стати транснаціональне прикордонне співробітництво західних областей України.

Покращення економічної ситуації західних прикордонних регіонів України слід шукати у створенні транскордонних євро-українських кластерів, які є важливим інструментом розвитку прикордонних регіонів. Міжрегіональна транскордонна кластеризація прикордонних регіонів, що розташовані по сусідству, забезпечить підвищення їх конкурентоспроможності, рівня життя населення, зростання товарного обігу міжрегіональних прикордонних ринків [4, с. 108].

Література

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: <https://eur-lex.europa.eu/content/EN/TXT/?qid=1413961918333&uri=CELEX:22014A0529%2801%29>
2. European Commission (2019). European Cross-Border cooperation. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en/policy/cooperation/european-territorial/cross-border/
3. State Statistics Service of Ukraine (2018). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Громоздова Л.В., Дербеньова Я.В. Транснаціональні кластери як інноваційний інструмент розвитку прикордонних територій. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційно-інвестиційні проблеми кластеризації економіки України» (6 грудня 2019рок, м. Київ). К: НАУ, 2019. С. 104–108.
5. Henning M., Moodysson J., Nilsson M. (2010). Innovation and Regional Transformation. In From Clusters to New Combinations // Malmö: Region Skane.
6. Institute Of International Sociology Gorizia (2013). Manual on removing obstacles to cross-border cooperation. URL: http://www.espaces/Themes/Obstacles/Etude_ISIG_2013_CoE.pdf
7. Kurowska-Pysz J. (2016). Opportunities for Cross-Border Entrepreneurship Development in a Cluster Model Exemplified by the Polish–Czech Border Region // Sustainability, 230 (8), 2–7. Basel: MDPI
8. Rosenfeld S. A. (2000). Community College / Cluster Connections: Specialization and Competitiveness in the United States and Europe // Economic Development, 14. PP. 51–62.
9. Perkmann M. (2007). Policy Entrepreneurship and Multi-Level Governance // A Comparative Study of European Cross-Border Regions, 25. PP. 861–879. Environ. Plan. C Gov. Policy.

References

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: <https://eur-lex.europa.eu/sontent/EN/TXT/?qid=1413961918333&uri=CELEX:22014A0529%2801%29>
2. European Commission (2019). European Cross-Border cooperation. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en/policy/cooperation/european-territorial/cross-border/

3. State Statistics Service of Ukraine (2018). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Hromozdova L.V., Derbenova Ya.V. Transnatsionalni klasteri yak innovatsiyni instrument rozvytku prykor-donnykh terytorii. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Innovatsiino-investytsiini problemy klasteryzatsii ekonomiky Ukrainy» (6 hrudnia 2019rok, m. Kyiv). K: NAU, 2019. S. 104–108.
5. Henning, M., Moodysson, J., Nilsson, M. (2010). Innovation and Regional Transformation. In From Clusters to New Combinations // Malm : Region Skane.
6. Institute Of International Sociology Gorizia (2013). Manual on removing obstacles to cross-border cooperation. URL: http://www.espaces/Themes/Obstacles/Etude_ISIG_2013_CoE.pdf
7. Kurowska-Pysz J. (2016). Opportunities for Cross-Border Entrepreneurship Development in a Cluster Model Exemplified by the Polish–Czech Border Region // Sustainability, 230 (8), 2–7. Basel: MDPI
8. Rosenfeld, S.A. (2000). Community College / Cluster Connections: Specialization and Competitiveness in the United States and Europe // Economic Development, 14. PP.51–62.
9. Perkmann, M. (2007). Policy Entrepreneurship and Multi-Level Governance // A Comparative Study of European Cross-Border Regions, 25. PP. 861–879. Environ. Plan. C Gov. Policy.